

Соколёнок

6/2022

ноябрь – декабрь

Пнази

КЪЮБ ВАЗЛИК САБАН БИЦИДАРИЗ АДАБГЪУРАЙИ ДАГЪУСТАН РЕСПУБЛИКАЙИН ЖУРНАЛ

«ТАБАСАРАНДИН НУРАР» - 90 йилсан
халкьдин гьуллугънаъ
(1932-2022)

90
Табасарандин
Нурар

Шаббулов Т.Ш., Дикъаров А.Л., Везиров А.В., Мерванчиев К.М., Агъасалиев А.И., Гомкаев А.А., Рамазанов К.Р., Аминурзаев Г.А., Алимев А.А., Гасанов Г.Р., Маммадиев Г.И.

«Пазди» чан аъхюну
юлдишиз,
«Табасарандин нурариз»,
юбилей мубарак аягура!

ИЌЪ АРЌИРИН АМАНАТАР

Жамрарин мяъли

– Кюкю али чуру майдниъ
Ялхъвнар апІру жамрар дигъна,
Яр – яр!

– Жакул ивну швушван униъ,
Мяъли апІру шубар дигъна.
Яр – яр!

– Кюкйирси а гъарсар шуран
Суратар гъи, яр – яр!

– Иццидар ву хунчдиъ шлу
Гъяфатар гъи, яр – яр!

– Шуру хурай шал дибисну,
Швушван бабаз тув,
Ниъмат – швушв,
Яр – яр!

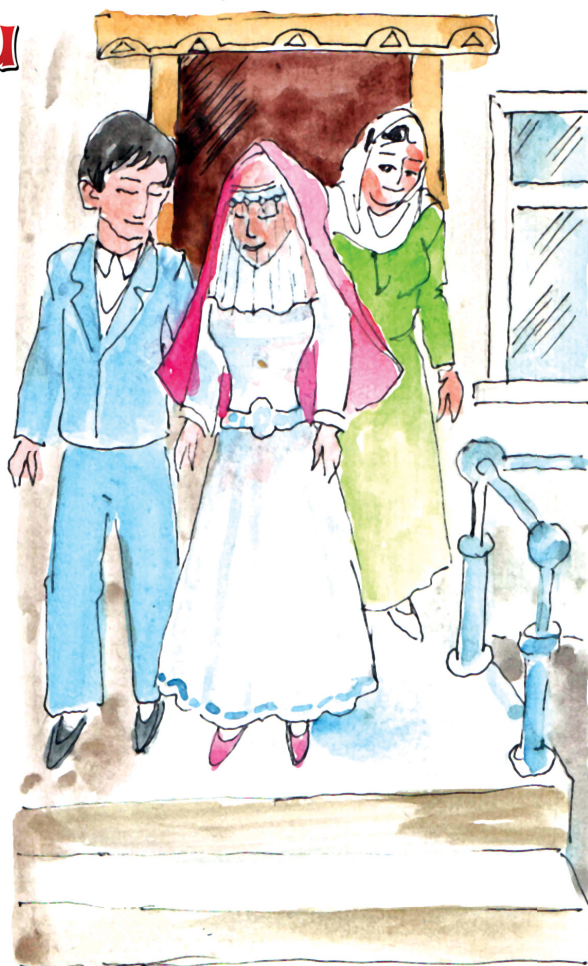
– Бали хурай мух дибисну,
Чубликкниз ккабхъ гъи,
Ниъмат – швушв,

Яр – яр!
– Хунчдиъ айи бирган, кабаб
Пай апІина гъи,

Ниъмат – швушв,
Яр – яр!

– Шюшдиъ айи уъру дурхъай *
Убз сарасди гъи,
Ниъмат – швушв.

Яр – яр!
– ЧИВИ жакул шулва уву

Яв гиявдиз гъи,
Ниъмат – швушв.

Яр – яр?

ЧИВИ кюкю тувру увуз,
Гъи яв гиявди,

Ниъмат – швушв.
Яр – яр!

Мяракайиъ чавшин зарафат

Кюлериз дурчар,
Гурдариз къурчар,
Шадвализ сумчар
КІуру, ай-шабаш!

Дурчарин цІа шул,
Гурдарин мангъал,
Сумчариъ ялхъван-ялган
АпІарчва, ай-шабаш!

* Дурхъай – жихрарин медкан дапІнайи убхъруб (лимонад).

Сумчрарий журум алабхъу,
Мягли агъдру ашкъвиин
Ялхъвнин нубат алабхъу,
Ликар ккадру Кафтриин.
Гья-гья-гья...

Гьягъйир кади мяаьлхъянай,
Зурна зил шул къавларин,
Чавшин ликар мийитанай,
Гъаб ичи шул шабшарин.
Гья-гья-гья...

Далдабуйин фун убччвбу,
Эргна къаби далдабчи!
Абкъин сундух, аварши,
Гияв тухъ шул пеъ ипбу.
Гья-гья-гья...

Сандин кефер
Хуб аьжаб вуй.
Гъийин сефер
Хуб аьжаб вуй.
Сандин мягли
Гъийин алхъван
Хуб аьжаб вуй.
Пузди дайиз,
Пистабадай.

Чюлий рюкъдикан
Тепе, шулинхъа?

Гъулаъ темпликан
Агъа шулинхъа?
МикIру гъипру
Рюкъдин тепе.
Агъа – ччвур ву,
Сеснан лепе.
Зурна далдам
Шул сумчрарий,
Пилав кабаб
А сумчрарий
Шабаш тувай,
Гъуррай гъа!

Швушв Латаккна гъахуб

Ургур байна, ургур риш
Хъуз, амин!
Ургур бализ ургур швушв
Хъуз, амин!
Ургур шурахъ ургур яр
Хъуз, амин!

Синдий айи аварши,
Пай гъапунча члукIарди,
Швушву апIур маш къяши,
Шид йибчури кармаъди.
Ургур байна ургур риш
Хъуз, амин!

Ургур шураз ургур яр
Хъуз, амин!
Швушван ликрихъ шид хъубзай,
Шидси юкIвра марцц ибшри.
Швушван хизан ккун ибшри.
Ургур байна ургур риш
Хъуз, амин!
Ургур шураз ургур яр
Хъуз, амин!

Жутди бай

Йиз юкІв жандиан адабгъну,
Акьюл, хиял тадабгъну,
Лицурана текди, бай?

ЛичІвар-гъанар имшах шул,
Кюкдин паплар чІалназ гъюр,
Ву лицруган текди, бай!

Тюмер апуз веледдиз,
Гъулугъ апуз хизандиз,
Кадагъ узу, ялгъуз бай!

Яш дарибшри бедгъава,
Сарди аза – бейнава,
Кадагъ узу, тек вуй бай!

Буза деврандин бахча,
Вува умуднан хунча,
Гъач, лицихъа жутди, бай!

Шубар лицур арфарси,
Баяр дигъру кюкйирси,
Гъи жут шулхъа тек вуй, бай!

Машнаъ уъру
Шал ипру риш.
Шалназ ухшар
Маш гъяйи риш.

Увуз ухшар
Маш аяв, риш
Ярдиз ухшар
Жан аяв, риш.

Швушв шулава
Бабан раккнихъ.
Мишан, шад йихъ,
Сейранханум.

Халкъ лигура
Гъуйирилан.
Дада лигур
УнчІвариан.

Пирпйириин уву
Деъган швушвси,
Дадиз лигур
Аяв, Сейран?

Юбилей

Шейит-Ханум Аюлишева

АКВ КЪАБИ ШУЛДАР

Уьмрин хябяхъди чяхъди чан лампа хура.

Ж. Жубер.

Хяд къаби шулин? Хяд йибкIура, амма дидин уьмрин къувват – акв – гьелелиг ухъухъна гизаф йисари гъюри гъубзру.

Акв къаби шулин? Хъа къабишин? Суалар, хядарси, гизаф а. Ва дурариз жавабар айкIан ва ухъ'ан дурарин гъаври хъуз удукъуйкIан? Къабивал фици гъюру? Ж. Ренари гъапну: «Къабивал сабпну, хабарсузди, гъюру, йифси. ГвачIнин гъуджвурва ва вари лизиди рякъюрвуз».

Йиз бицIи бали, гъаму улихънаси бабахъ хялижвди гъахъири, кдибтура.

Дагъдикан ктабхъу гъван рякъюн къял'ин дабхъну. Сар къабижвуваз думу запIуз, рякълан алдабгъуз, ккун гъабхъну, амма гъабхъундар ва гъапну: «Къабивал – шадвал дар». Думу къаби-къаби кас вуйи.

Къабижвуваз чан яшлувал, анжагъ чан гъуландар лицурайи рякълан гъван алдабгъуз даршигантIан, кIваин гъабхъундар. Узу дугъкан фикир апIураза ва думу жилилан гъягъбалан къяляхъра акв гъубзрубдиин инанмиш шулаза.

Хъа ухъу думу акв фици къабул апIура? Ва думу аквнан ухъу фици гъаври шула?

Чугъсагъул кIурадархъа: къабир гъацци къаби духънаки, гъятта ебхъурира имдар. Рякъюъ-хулиъ гъюрюшмиш гъахъи-

ган, гъудучIвну гъягъюрахъа: къабижви гъадмукъан къаби духънаки, гъятта ухъура дугъаз бажагъат аьгъю шул. Ихъ дикъатлувалиинди думу шад апIурадархъа: къабир гъаццира марцци къаби духъна, бажагъат дугъу гъесс апIур, къимат тувур...

Кюгъне деврарин аьнтГикъа шей'ар масу туврайи тукандин алверчийи гьарсаб шейънан аьшкълуди ва гьайран апІру саягъниинди тярифар апІура, улихъди деврарин искусствойин багъалу эсерин къиматлаваликан кІура.

Ухъу кІури шулхъа: «Кюгъне аьдат, дегъзаманйинрин къайда». Ва гьадму гафар ухъу гьациб тьасирлувалиинди кІурахъаки, хиял апІин думу ухъуз ихъ насларихъан гьубзнайи варитІан багъалуб ву. Гьадму аьнтГикІа шей'арин тукандиъси: «Мугъаят йихъай, уьбгъруси мапІанай: дутІубкІнайи лишанра ал, ва сабра дар! Хъа дидин къимат къадарсуз аьхюб ву!» Хъа дидланра савайи, эгер масура гьадабгъиш, хъанара багъади дийибгъуру. Гьаз гъапиш кюгъне деврарин шейъ ву! Хулаъ – вартІан ягъал йишв'ин дивну ккунду! Ва вахт-вахтарик ихтиятлувалин ва гьайранвалин агъ-угъ сесарра утІурчвурӯ...

Хъа узугъамци кІураза: кюгънебдин гюрчегвал ва къиматлувал гьаддиъТІан адайкІан? Пуз аьгъяхъуз, хъа итІру шей'арин тукандиъ нубатсузди шейъ гьадабгъуз гьитдархъа, машиндиъ ва жара улакъдиъ йишв туврадархъа. Къаби касдиз йишв туврадархъа. Ва ухъу гьарсар гьациб дюшюшнан иштиракчира, шагъидра шулахъа...

Гьелелиг гьуларидъ къабишнахъна гьюрмат ими. Хъа ухъу, шагърарин агъалйир, гьадму гьуларин дарин? Гьадму гьуларидъ ихъ ччивар а! Эгер дурар гьеерцундайиш... Ва Аллагъдира ухъу, ухъуз ихъ ччивар аьнтГикъа шей'арин туканаридъ рякъбахъанра, ярхла апІри...

«Къаби хъуб – му яшнан дигиш'валарин къанунлу гьаракат ву», – кІура медицинайи. Беден къаби шула, хъа рюгъ? Рюгъназ уьмрин тяжруба а. Наинки чан саб уьмрин, хъа вари инсаниятдинра. Ва беден къаби дубхънайи инсандин рюгъну гьадму тяжрубара фици гъабхуру, жигъилди? Къабиди?

Вари къаби шула. Амма гьадму ихъ табиаьтси чан вахтна цІийира шула. Ва

инсан, табиаьтдин къанунарихъди тархъну, гюрчегвализ аькси даршули, къабира шула.

Успагъи кабижви... Успагъи къабишив...

Хъа къабишин – ижмиди дизигнайи симар ву. Ихъ нефеснан назуквалин шавгъар кубкІси, гъагъиди ухът алдабхъуру. Думу фициб ухът ву: шадуб, дердлуб? Инсандин вари гьиссарин рангар ва сесер ухълан асиллу шула.

Вари къаби шула. Хъа дагълар, дурарин али йифар къабидар вуйин?.. Гюрчегвал къаби шлуб вуйин?.. Завуъ айи хъд къаби шулайин?..

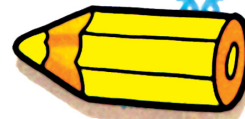
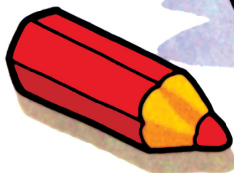
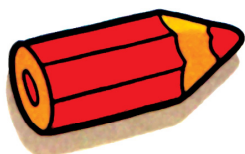
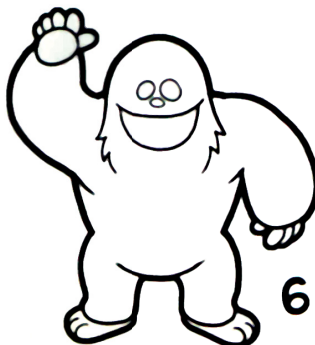
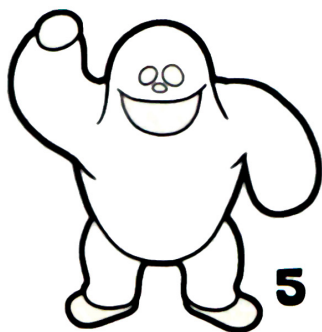
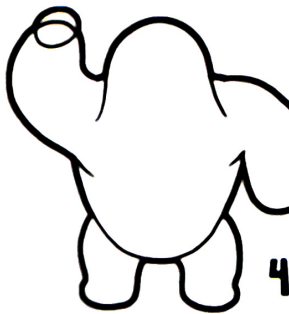
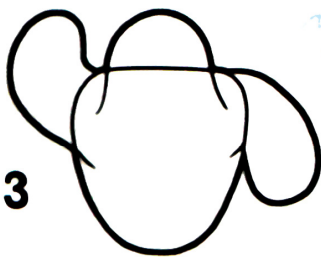
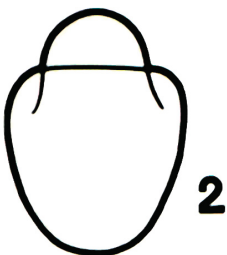
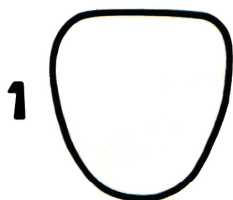
Къабивалин гюрчегвал уьбхюрхъа! Акв къаби шлуб дар!

ШИКИЛ ЗИГУЗ ДУБГЪУРХЪА

ЙИФУН ИНСАН ЗИГАЙ ВА АКАЙ!

(«Сикинсуз» журналан)

СИР-ДАГЪ

Агъакерим
Агъадагашев

«Дин ккунидар мусурмарин,
Гъязур духъну гъачай ари.
Гъамус гъаму къафирарин,
АлдатПурхъа кѳулар вари».

Жинди даПну гъамцдар хабрар,
Малйир му ярквраз уч гъапНийи.
Залумханди даПну гафар,
Мушваъ саб собран гъапНийи.

– Дюбхну ккунду кюгъне къанун, –
Гъапи дугъу гъитИгънуси.
– Закур бисидихъа «Кантон»¹, –
Гъапи улар итИгънуси.

¹ Кантон – район

Хуржун гъайвнихъ, ружа гъюнихъ,
Хъайи мина гъафидарин.
Къялаъ айи къяран чѳулихъ
Ханжал хъайи къабидарин.

Ярквраан дураар удучѳвхъан,
Гъайвнарик зарбди кутѳукъу.
Чиб хъудургну сар-сарихъан
Кантондиз дишла гъурукъу.

Дуфну гъулан лап багахъна,
Уч духъну вари дийигъу.
Залумханди духну чахъна,
Агъсакълариз гъапи дугъу:

«Нашди мушван му асланар?
Дураар мушваъ рякъюрдарки.

Дяви апІру пис гѡафланар,
ЦІийи гѡюкум ваѡ адарки».

Ружа, ханжал хлиѡ ади,
Мурар гѡул'ина алжагѡу.
Аллагѡ, пайгѡамбар кІваѡ ади,
Кючйириѡ гѡяйвнар гѡажаргѡу.

Гѡяйвнарилан зат элдреѡди,
Гѡюлгѡян мурар гѡютІурчѡву.
Жара йишвариф дедреккди,
Идарйиригѡна утІурчѡву.

Хабар гѡабхѡи му ляхникан,
Гѡизил эскрариз дишлади.
Кагѡаз хѡади гѡаѡну чибкан,
Дийигѡну гѡузу ярхлади:

«Кѡабирикан жигѡил шулдар.
Иб миванай футнакрариз,
Дяви апІуб зат герек дар.
Гѡач гѡарахай учѡ хулариз».

Залумханди му гафариз,
Иб диривди кѡяляхѡ гѡау.
«Гѡавай», дупну му чандариз,
Сар-сариин алау.

Кум удубчІву лап завариз,
Диф гѡяйиси ригѡ илибку.
Ккунди адаршра эскрариз,
Кючйир ифди гѡидирку.

Мурар рейдиз дяргѡруган,
Эскрарира тфенг гѡилибху.
Гѡяйвнариин алидаркан
Нягѡякѡди гизаф гѡийиху.

Гѡяйван сари, бачукІ сари
Дипну, мурар хѡюгѡю гѡергуз,
Сагѡди имбур, имдрур – вари
Шули адай сабан агуз.

Му ражнурѡ «кѡянцаригѡян»
Ярхи Залумхан гѡютІурчѡву.
Гѡядябгѡну рижв мураригѡян,
Хѡана ярквраз утІурчѡву.

Гъуларигъ му алжагъбариз,
«Хуржун дяви» гъапи варди.
Нянат тувну му хабрариз,
Халкъар гъузу лап уягъди.

Залумхан зат гъюри имдай
Гъахи гъулан багарихъна.
Сабан утГубчвнийи гъарай
Гъяру кГури тюркерихъна.

Гъамци гъушу мугъан вазар,
Гъюз даршули йигъну гъулаз.
Арснайирси ликригъ зазар,
Гъягъюз хъюгъю йишвну хулаз.

Эскрар дуфну, жинди гъуллан
Юкъуб терев лап илтГикГу.
Залумхандин къялхъян хулан,
Цалихъ дуфну чиб гъитГикГу.

Ишара хъубси мягълайигъ,
Улджан сина му кудучГу.
Улихъ хъайи чан гъазмайигъ,
Жин хъуз ккунди, дуфну учГу.

Тфенгин улихъ му гъахънушра,
Дишла мугъаз гъибундайи.
Жиби-хана² гизаф хъашра,
ГъачГиндиз сес гъапГундайи.

Уъру ахсар лап ккивубси,
Тфенгар хъюгъю гъул'ин лихуз.
Гъар ражну пакъар гъапГубси,
Залумхан хъюгъюйи улхуз.

Мугъаз цалхъан сабан дупну,
Багъхан гъяркъю сарин канчГар.
Гюлле хъайи патром хъишну,
Йивуз хъюгъю ккаъну урчГар.

Сифси гъапГу касдин палдум.
Тфенгар йивну цал ккидипу.
Рякъюз хъюгъси ликрин гурдум,
Йивну дид'ан урхъ идипу.

2 Жиби-хана – яракъар, патронар.

Зиян гъабхьир Аслан вуйи,
Йивуз гъафир цалхъан дугъаз.
Мугъхъан ривуз зат шулдаи,
Гъюйи гъазмайин гъаншарназ.

Мирас-варис дүфну вари,
Гъапи: гуж мутуван гъулаз.
Гъазмайиан удучІв кІури,
Миннат гъапІу гъарди дугъаз.

Ччвур дибисну дихар гъапІган,
«Зегъриман» – пну, апІуй агърар.
«Рейдиз гъач уву», гъапиган,
Тувуй дугъу ахю зугърар.

Йигъар гъюри лисихънаси,
Яваш гъапІу тфенгар йивуб.
Биці бомб, му кур шлуганси,
Амур гъапІу гъазмиъ ипуб.

Дабхъубси бомб гъазмин жилиъ,
Гъадабгъу дугъу гъялакди.
Дибисну чан арчул хилиъ,
За адапІу чан кІулихъди.

Къяляхъ мугъу кІатІабхъайиз,
Хилиъ миди му гъутІубкІу.
Жилиз думу алдакайиз,
Кулин келйир лап ултІукІу.

КІваълан гъарху гъурху цІарар,
Ифи хъюгъю мугъан убхъуз.
КІул’ин али цІуху чІарар,
Хилар хъивну вари уршвуз.

Ккуртар вари чан чІяргъюри,
Гъазмайиъ думу гъидиргъу.
Селси ифи чан гъябгъюри,
Палтар дидкан кидиргъу.

Лап яваш гъабхъи дугъан сес,
Тфенгар йивури имдаи.
Агъю шулдаи илмиш нефес,
Дих гъапІишра гъай кІурдаи.

Хайлин вахтар кечмиш хъиган,
Мугъу явашди сес гъапІу.
Сар кас гъуландарикан,
Гъауб чяхъна ккун гъапІу.

Муччврар апІру Аьлди дуфну,
Гъазмайиан му адагъу.
Дишла мугъхъан – яваш дупну,
Тюфенгна шюшке гъадагъу.

Ифди дарснай му лап жилиз,
Улар тІауз шули имдай.
Зийнар духъну кІулиз, хилиз,
Мугъахъ сану аман хъимдай.

Машар-хилар гъижикІнушра,
Бегъемди марцц гъахъундайи.
Зийнар вари илитІнушра,
Ифи мугъан дибгъундайи.

Пирпйир али саб гъяйвниин,
Хъади дуфну му илиту.
Улар алди гъарган мугъ'ин,
Эскрари улихъ му гъиту.

Жям'аьтар али гимихъна,
Гъиган дерккуб гъапІну тІалаб.
Гъирху, фуж дуфнаш мушвахъна,
Духъну ашра машар хараб.

Гъахъидар аш чакан инжик,
Хил алдабгъуб аьфи гъапІу.
Иццурашра мугъан хил-лик,
Хайлин вахтна гъапІу.

Гъапи: «Худайи йиз иман
Гъаму рякъюз илтІибкІнийи.
Дарза узу аслагъ пашман,
Аллагъди гъамци гъибикІнийи».

Аьхюр-бицІир гъамшвахъ хъашра,
Сар касдира чІалкъан гъапдар.
Гъаму йигълан наан ашра,
Думу сарун аьгъю гъахъдар.

Му Сир дагъдин гъарзун улар
Аьлхъюб кади лигуз хъюгъю.
Рякъюз хъюгъну ярхла чюллер;
Гъашвлан цІийи уьмур ккебгъу.

3 Аьфи – васият, тІалаб.

4 Худайи – Аллагъди.

ТАМ
Гьяла

ЭВЕЛ

АШИ
к шид

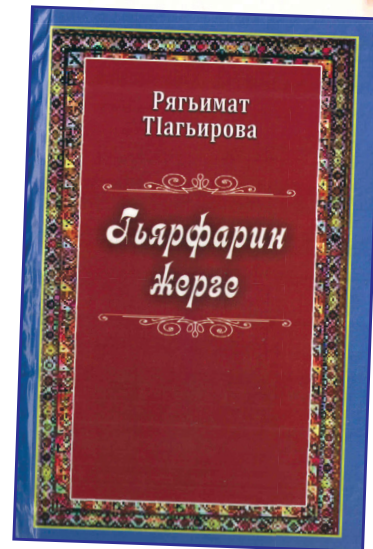
АБХИР

(«Сикинсуз» журнаlian)

Шийн китобоорин жергейнцъ

Рягымат Тагьирова

ДАГЪУСТАН

Яшамыш ибшриву, Дагъустан багъри!
Артухъ ишри инсанар жил'ин али.
Буза увкан узу къадарсуз рази,
Яв гюрчегвалиин, багъри Дагъустан!

ХъапIри а ихъ инсанари уьмур шад
Ихъ Кавказдин дагълариин, Дагъустан.
Наан вушра апIуз шулу му яв ад
Яв гюрчегваликан, багъри Дагъустан!

Дагъларин канчIарикк кка бицIи гъулар,
Гъарсаб жакъвли дапIну айибси мукъар.
Гъирагъдихъди илтIикIна вари увлан
Гюрчег шагъар, бицIи гъулар, Дагъустан.

Хъадан вахтна шулу успагъи чру нур –
Ул ктIабцурдар, лигурашра, Дагъустан.
Йишв гъабшиган, электроакварин нур
АтIабхъну шул ихъ жилар'ин, Дагъустан.

Яшамыш ибшриву, Дагъустан багъри!
Фукъан вушра шадди вуча ув'ин гъи.
Девлет, беркет кам даришри яв жиллан,
Гъидидицри сабдихъан саб яв халкъар.

Къабул апIин, Дагъустан уву багъри,
Увкан дидикIнайи цIарар йиз шиърин.
Буза узу Дагъустандин дишагъли,
ГъибикIунза ув'ин гъайран вуди гъи.

БОГЪРИ ДОДОИИЗ

Ктапидарза увуз гиран,
Узу гъахи багъри дада.
Уву бадали жандилан
Хил алдабгъурза, жан дада.

Тувнайи никк яв мухрилан.
Гъялал апин узус, дада.
Гъапидарза уъмриъ кѳваълан.
Узухъ зигнай жафа, дада.

Дюн'яйиин вартан ширин
Жвуван багъри баб ву, дада.
Фукъан гъидикѳшра шиъриъ,
Гафар увкан хътарцдар, дада.

Дюн'яйиина духну узу,
Гъюрхюнва, жан абзиз дада.
Вуза гъарган вухъ тамарзу,
Рякъюз ккунди уву, дада.

Гъархидариз ширин гафар,
Учуз кѳруудар бицѳган.
Уву туву насигъатар
Кѳваълан гъархуз шулин, дада?!

Апѳури йигъан варж бирмиш,
Гъапунва ляхниин вердиш.
Гирами женнетдин йимиш
Къисмат ибшривуз, жан дада.

Тололоб вуйиз, окъиз дустар

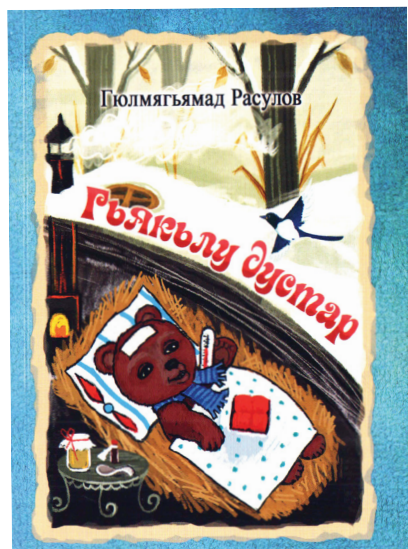
Ав, ихъ уьмриъ алабхъуру ужубра,
Ав, ихъ уьмриъ рябкъюруки харжибра.
Гъаз кӀухъахъа, ву кӀури дюн'я чӀуруб?
ХъапӀдихъаки уьмур, Аллагъди тувуб.

Гъайиф дарин гъамциб аку дюн'айиъ
Лицуз улар уьлчӀюкьну жилариин?
Гюрчегуб ву дюн'я дустар, ву мублагъ,
Гъарсар касди яваш гъапӀиш чан лагълагъ.

Инсанар гъапиган, дарда вари саб:
Саспидар а футнайиъ шлудар арбаб.
МапӀанайчва, жан дустар, писвализ зарб,
Шаду уьмур хъапӀуб вуйизки тӀалаб.

МапӀанайчва сари сарилан футна,
Футнайи итдичва харжи авазнаъ.
Гъачай, шулхъа ихъ гъюрматнан гъаразнаъ,
Гъюрмат гъубшиш гъайиф ву ухъхан ярхла.

Гулмьямад Расулов

ГЪУЛАН ЖАКЪВ

– Тибх, тибх йиз бай, гучІ мапІан!
Абхъну кІури накъ сабан...
Уву гучІбях бай дарва,
Дирбаш, гъулан жакъв вува...
Туври бализ насигъят,
ИлтІикІур адаш мукълан.
ГъатІарццну хлинцар бали,
Гъебгу мукъ’ан исинди.
ТІурчвур хлинцар, ва хъана
Магъа тІибхуз дубгъура...
Амма, саб дупну, гъванси
Абхъру бегъем жил’инди.
Дада гъулан жакъв ибшур...
– Балин аьхир фициб шул?
Му гъарай абхъну миди,
Гъюр сар жинжал бай минди.
Назим кІуру чвур алир.
– Йизуб ву думу! – гъапи,
Биціи жакъв ипу жибдиъ...
Амма, гъушган хулазди,
Агъю шулу адашдиз.
Адашди гъапи бализ:
– МапІан дициб гуннагъ тІул!
Белки тІибхуз агъдаршул!
Лиг уву, йиз бай, зав’ин
ИлтІикІураш ихъ кІул’ин,
Абана баб му жакъвлин.
Назимди жакъв деебтур,
Думу завариз тІибхур.
Жакъвар хъана илтІикІур,
Назимдиз «аферин» кІур.

ЧІУРУ АРФАРА

Саб ражну багахь нирин,
Ипну гьугъ, кІул арфарин
Вахт хьайизра гьавриъ хьуз,
Хьюгъниз кІуллан илтІикІуз.

Дийигъиш гьич шулдар дюз,
Гьяракат гьапІза гьергуз.
Я жан дада, гьапІуйкІан?
Фициб чара абгуйкІан?

Магьа нир кюмек гьабхьну,
Узуз чара гьибихьну.
Нирик кахьси, саб дупну
Арфар кьялхьян хьадакнун.

Хьа йиз маш, хьайиз гьирин,
Муртаси гьабхьи гергми.
Улар рякьдар, хьюхъ – жихир,
Гьяргьну ибарра кьюби.

Кючейиъ баяр-шубар,
Хьюгънийи аьлхьюз уз'ин.
ХатІа хьибган аьлхьрудар,
Мицисдар дустар шулин?

Кючейиъ баяр-шубар,
Гьяаьлхьдар вари уз'ин!
ДапІна ич бабу цІикбар,
Дарибшири ичв лик хул'ин!

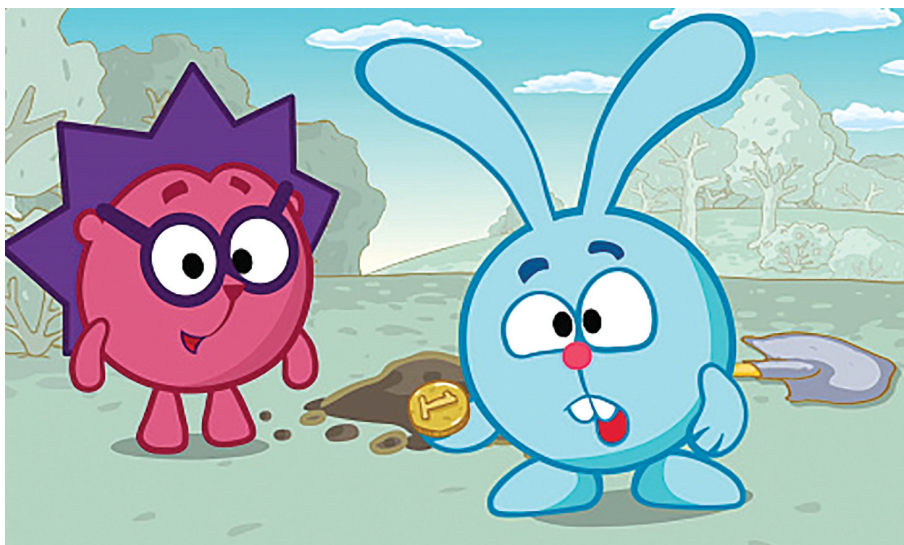

Аьмалдар

Гъясну ипна саб гъарай,
Текрар аплури: «Ар-рай!»
Ицру дубхънайиз, клури, фун,
Я уьл ккундар, я гъафун.
Ахью угъар аплури,
Фун бисну а хилари.
Бабу аплура аьрзар:
«Дубхъну ккундуки къадар,
Фукъан гъитIва гъафатар?
Бализ фикирра кадар,
Гъафиган хулаз хялар,
Дивуз шлу меълиб имдар».
Хизан дубхъна авара,
Гъясназ абгура чара.
Дурариз хабар адар,
Вуйиб Гъясан аьмалдар.
Хъуркъну адаш ляхниан,
Клури: «Аьбкъинай дарман!
Духтриз апIинай хабар,
Хъади гъач, йипай, рубар!»
Гафар гъеерхъган бали,
Багахъ духъну адашдин
Гъапи: «Ккундарзуз рубар,
Фунин сарун фукIа дар!
Итлуз ккундузуз жихрар!»
Гъабхънийи вардиз ашкар,
Гъясну дапIнайиб кучIлар.
Аьлхъюру бал'ин вари...
Адашди мугъаз гъапи:
«Сабан итIурхъа хинкIар,
Хъасинган хай шул жихрар!».

КРОШ ВА ГРОШ

Гьамусдин хайрар! Гъийин йигълан башламыш дапІну, ухъу бицІудариз пулин дакъатар фици ишлемиш апІураш, агъю апІурхъа. Ухъуз комекназ «Смешарикар» кІуру мультфильмдик кайи Крошна ГъютІрахъим (Грош) хялужвди дуфна.

КРОШ. БицІидар, салам! Узу Крош вуза. Гъи узуна Надежда Грошевайи учвуз пулин дакъатарикан ктибтурча.

НАДЯ. Салам баяр-шубар. Салам Крош.

КРОШ. Ухъухъна хялижвди гъи йиз дуст ГъютІрахъим дуфна.

ГЪЮТИРАХЪИМ. Варидариз салам!

КРОШ. Гъага кидибт, ГъютІрахъим, увуз фукъан пулин дакъатар аш.

ГЪЮТИРАХЪИМ. Узуз пул фу вушра агъдарзуз.

НАДЯ. Хъа учвуз агъгъайчвуз, бицІи дустар, улихъ заманайиъ я пул,

я манатар, ясана банкдин карточкйир адарди гъашиб?

КРОШ. Ваъ, агъдарчуз. Гъадабгъу шейънахъ дурари пул дарди фу туври гъахъну?

НАДЯ. Дурари саб шейъ жара шейънахъ гъюдюхюри гъахъну. Эгер увуз вичар ади, картфар адарш, ухъан, душну, яв вичар картфар айрихъди гъюдюхюз шуйвухъан.

КРОШ. Узуз дициб, шейъ шейънахъ гъюдюхюб, къабул гъабхъунзуз. Гъамусра гъаци апІурайиш, ужу шуйи.

НАДЯ. Хъебехъай узухъ, гъамус гъаври ккаурзачву. Фикриз гъадабгъай, Копатычдиз йиччв ккундарар, хъа Пинуйиз ккунда. Пинуйи яв йиччвухъ увуз ккундайи къутІар тувдар, хъа газдин диллигар тувру.

КРОШ. Йиз диллигар гъаз ву? Ккундарзуз. Узуз йиччвухъ къутар ккундузуз.

НАДЯ. Саб шейънахъ жара шейъ гъюдюхюб гизаф читинди шули гъабхъну. Инсанарихъан чпиз ккунни шейъ жарабдихъ гъюдюхюз шули гъабхъундар. Ахью пай жилиин яшамии шулайидар гъадму ляхнин гъаври гъахъну.

ГЪЮТИРАХЪИМ. Гъаддиз, инсанари пул адабтІнийи?

НАДЯ. Ав, улихъ вахтари, гъар гъюкуматдиъ чан пул ади гъабхъну. Дурари, садари шейънахъ дюгю туврайи, садари малар-пеэр, тмунудари жемчугар ва ракушйир.

КРОШ. Фици гъахънийкІан касибар дурар пулин ерина магазиндиз малар-пеэр хъади гъярайи.

НАДЯ. Дюз кІурава. Инсанарин фикриз шейарин ерина рукъан манатар адатІуб гъафну. Манатар жибдиъди вая кисейиъди гъахузра шуйи, дурар имбу шейарси я чІурра шулдайи, я мина-тина гъахуз гъиисуздира дайи.

КРОШ. Узуз азуз манатар. Дурар хили бисузра рягъятди ву.

ГЪЮТИРАХЪИМ. Рукъан манатар айиган, кІажун пуларра адатІну гъаз ву?

НАДЯ. КІажун пул ахью шей'ар гъадагъруган герек шулу. Эгер ухъуз саб кило кьутІар гъадагъуз ккун гъабхъиш, шубуб манат герек ву, хъа саб шишал гъадабгъуз ккун гъахъиш, 300 манат лазим шулу. Рукъан 300 манат гизаф гъагъиди шулу, гъаддиз кІажун пул тувуб рягъятди алабхъура.

ГЪЮТИРАХЪИМ. Хъа банкдин карточкйириин пул уьбхюб хъана гъииди ву. Дидкан узуз Лосяшди кдибтунзуз.

НАДЯ. Банкдин карточкйириккан ухъу гъюру ражну улхурхъа.

КРОШ. Дюз кІурава. Узуз гизаф гашун дубхъназуз. Узухъ хъайи кьутІ ипІурхъа. Ма, гъютІрахъим, увузра кьутІ.

ГЪЮТИРАГЪИМ. Чухсагъул, Крош! Гизаф ицциб кьутІ ву. Увузра Чухсагъул, Надя, яв ихтилат гизаф ужуб ва мяналуб гъабхъну. Узуз ва ихъ баяр-шубариз, пул фици арайиз гъафиб вуш, аьгъю гъабхъунчуз.

НАДЯ. Учвузра чухсагъул, йиз дустар, хъанара узухъна учвуз теклиф вуйиз.

НАМУСНАН СИР

Къанна ургубпи кӀул

Сабпну Мирзайиз чаз ватандиъ ухдитӀан таниш сес ебхъуру. КӀул за гъапӀу дугъаз чан далуйихъ Булагъ рякъюру. Дурар гарднариъ архъру ва хабар алдагъну, къаназ гъаци гъузру. Хъа хабар нубатнан ражари деетури, ашукъри:

– Хайир-хабар, жалали Булагъ, уву наънан Истанбул наънан? – кӀури дурари хъанара хабар алдагъуру.

– Валлагъ, Булагъ, гъи гъиринган ара-арайикк гукӀуни тӀурчӀури гъаши йиз улин даргари, узуз саб хабар шлубдикан сикинсузди мялуматар туврайи. «Улихъна кӀару гату адабхъиган, рякъ ягъурсуз шулу», хъа «улин цӀилцӀмар гукӀни гъашиган, я увкан улхуру шулу, я сар кас дюшюш шулу», – кӀуру ихтилатарихъ хъугъри шулдайза. Хъа магъа гъи, Булагъ, гвачӀниндианмина ара-арайикк гукӀни шули гъаши йиз улин даргари увухъди, гъаму кӀваъ-кӀулигъкъан адру, гюрюш тешкил гъапӀну.

– Агуз, йип ари, ихъ ватандиъ, Дирчваъ, Къалухъ, НитӀрихъ, Сугъакк ва жара мягъялариъ фу хабрар аш. Ихъ агъалйирин гъял-агъвал фу вуш. Гъяжи-Батайин къадар-къисмат фу гъабхънуш?

Ашукърин гъаму гъерхбар-хъерхбари илданси мягъкам ва дурумлу Булагъдин улар, чвлин чиг кубкӀганси, ламун апӀуру, думу ламунвали уларилан дишла нивгъар алдахъуз гъитру.

– Булагъ, йиз аслансир Булагъ, гъарибалугъдин гюрюшари шадвалин гъиссар яратмиш апӀру аьдат ву. Хъа уву?

– Ашукъ, хъа увуз дурар гъадму уву кӀурайи шадвалин нивгъар даш, гъаз агъявузхъа! Нивгъар, йиз ашукъ, шавдалианра шулу, кӀури шулу.

– Нивгъар, Булагъ, фицдар дурар гъахъишра, дурари цӀиб-ахъюб кӀваз рягъятвал тувишра, ляхниз, дердназ дурар кюмек шули аьдат дар. Фу-вушра, саб гъариба хабар кавук, йип, ари, ихъ ватандиъ фу хабар аш?

– Уву, ич ахъю мургу, ич бажаранлу ва камаллу ашукъ, рягънин ахлар сари

за-ис апІури гъаши дюшкюндар, гъа-рибалугъдиъ айиган, гъизилбашарин башибузукъари Дирчва, НитІрихъ мя-гъялар ликриккан гъапІну. Кюмекназ гъафи жара мягъяларин гизаф агъалйир-ра, дурари турихъна цІихъ гъитну, талаф гъапІну. Нагагъ Жигер Маж'ваддин ахю дирбаш'вал гъабхъундайиш, Табасаран марцциди жакъул апІуйи. Хъа, уву, ич чаландарсир, кьюркълин цІасир кьувват-лу, аьрифдар ва камаллу ашукъ истамбу-лин мистаринна килисийрин чІвурдариз лигури деънава.

Ашукъ сабпну сикинсуз, гъарза шулу. Хъа «тубастафируллагъ» дупну, дугъу ув хили дисури, кІуру:

– Булагъ багъишламиш апІин. Ихъ гъийихдарин аьхират ужуб ибшри. Ухъуз инсанариз, хас вари зяйифвалар, гъелбетда, узузра ву-шул.

– Мирза, гъюрматлу ич ашукъ, йиз гъялаквалин узу ягъалмиш гъахъну. Уву узуз багъишламиш апІин, узу дици пуз ккадайза.

– Уву, гъюрматлу, Булагъ, чІуруб гъич фукІара гъапун-дарва. Йиз халкъдиз читин йи-гъан узу, дугъриданра, Ватандиъ духъну ккундийи.

– Ашукъ, уву камаллу агъли вува. Яраб кІурза инсан гъаз гъам-къан инсафсуз гъахънийкІан. Увуз гъарарик даргъаждиз дизигнайи, кьумарин дитну, алдакнайи, га-дариъ фунар чІатинди адахъну, кІулин маар йифун маргъвлар-си дахънайи, чпин гъендемариан адахъну йиккун чІуларихъ хъерх-найи улар гъяркънийиш... Гъаз инсан гъамкъан вягъшиди ву, гъаз, ашукъ?!..

Гъаму, гизафси чаз читин ге-рен ашукъри чан ахю юкІв ижми дапІну чан, ашукърин чІалниинди кІуру:

Гъюрслувал, лиг,
ухъуз кюмек дар думу,

СатІи дархъуб ву ихъ
нукъсан хатІалу.

Къувватар саб гъапІиш, мургулси, ухъу.
Даршул кьувват ихъ улихъ
учв дийибгъру.

Лиг, Булагъ, йиз тІубар са-саб сажал ву,
Нагагъ, гъурдаз дурар уч гъапІиш ухъу,
Бакълукъ шулу ихъ халкъдин
къувват сану.

Думу шулу душмандиз завал аьду.

Гъаму вахтна Мирзайин Булагъдиз гъатІирцуну чан хилин тІубар улупу-ру ва хъана текрар апІуру: «Лиг йиз

хилин тубариз, дурар, увуз рьякьюри айиси, са-сабди, сажалди, зя-ифди ву». Гьаму вахтна дугъу чан жибдиан алабгъну, мрамардашдин члуин аьмлюхъ дивну, хъапну, чан туб йивуру. Аьмлюхъ тубккан ккутубчивуру. Думу уьбгъурдар. Хъасин Мирзайи Булагъдиз улупури, чан хилин гьатларцнайи тубар гъурдаз сатди дапну, гъвандин хиф дивну, дидиз гъурд йивуру. Хиф, дачабхъну, жакъул шулу. Гьаму вахтна ашукъри чан улихънаси гъапи мялийин гафар текрар апуру: «Думу шулу душмандиз завал, аьду». Гьаму герен «рякъдин къял'ина бити гъядябхъну», клуруганси, дурарин улхъан къючли чан мелзра идипну, илбижури, ккибиржури гъябгъюрайи йивру аьхю бити файда шулу. Мирзайи думу дюднихъан дибисну, чан гъурдаъ члюбкьюри, Балагъдиз багахъ апури улупуради, диди чан беден минди-тинди гъирмажси йивуру, чав-учв чабалмиш апурайи. Аьхирки, думу яваш шули, марцциди жансуз гъабши. Мирзайи думу, гъирагъдиъ уч дапнайи зир-зибилиина гатлабхъуру.

– Магъа, чве Булагъ, сабвали душман, фицир думу гъашишра, гьамци урслиина гъаьди. – гъапи Мирзайи, бити гъибису чан хил ягълухъинди марцц апури.

– Ич, гирами Мирза, уву вари гъякълу гафар клурава. Амма, гъадму вахтна ихъ гъул-хал, цла кабхъну, убгура. Узу тяди гъарайнахъ дуфнайр вуза.

– Ухъу. Йиз гирами Булагъ, гъулаз рьякъди гъягъюрхъа.

Чуру нивклари, сабурсуз дапнайи узу, гъи гъацира ватандиз гъюбанди вуйза.

Гьамци клури, дугъу саб хулан ракнар арцру. Айвазди, Мирзайин ярхла сихлиан вуйи дугъан багахълуйи, дишлади клуру:

– Эмгага, гъяйвнар ва рьякьюъ лазим бакришнар – вари гъязур ву.

– Фици ву, гъюрматлу Булагъ, узу гъапундайин, ухъу рьякьюъ ахъа, клури.

– Гъан, – гъапи Айвазди, – учвуз ярхи ва ярхла рьякъ ккилибгура. Ихтилатар апру мумкинвал учвуз хъибди, – гъязур дапнайи гъявнин уьзенг дибисну, Булагъ гъяйвнин илитури.

– Учвуз рьякъ жикъи ва ягъурлу ибшри, ичв вари метлебар уьмриъ тамам ишри! – клуру Айвазди, юлчйрихъна хилар туври. Гъяйвнар зирекди йишвлан иришву. Ихъ юлчйир, махъварик клурайигаси, чюл-манзил гъадабтури, чпин улихъ ярхлаз гъачлабккнайи ярхи рьякьюъ учивру...

**«ПРАЗДИН» ДУСТАРИ
УЧБУЗ, БИЦИНДАР,
МОСКВАЙИАН САЛАМАР
ГЪАЪРА!**

ГЪЯЛАК ШИД

Гъи, биџи дустар, учву вари гъюбарихъ-ди ва шарнахъди гъялак нириз сирнав йивуз гъягъюрхъа.

Тамаша, къюр вая швнурсар биџирихъан уйнамиш апџуз шулу. Тамаша апџбан бадали, къутаб ва фишкйир лазим ву. Эвелилан башламиш дапџну, къутаб гатџабхъури, фишкйир диври, тамаша апџуб ккебгъру.

Сарпирди ахърихъна хъуркъур гъалиб шулу.

● Стрелкайи улупнайиси, гъарах.

● Къутаб сабансан гатџабхъ ва сабансан къяляхъ гъарах.

● Саб ражари гъягъюб гъидип.

● Сабансан гъарах.

СОКОЛЁНОК

Лазни

6/2022

ноябрь – декабрь

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Агентство информации и печати
Республики Дагестан.

Регистрационный номер

серия ПИ №ТУ05-00413 от 22.04.2019 г.
выдан управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1990 г.

Руководитель – главный редактор

М.М. Ахмедов

Редколлегия:

А. Исмаилов (зам. гл. редактора)
Ф. Султанова (редактор выпуска)
Д. Меджидова
Г. Омарова
Ш. Шахмарданов
С. Кюребегова
А. Абдурахманов
Э. Ашурбекова

Художественный редактор З. Даганов

Технический редактор Т. Лузина

Художник номера М. Муталлибов

На обложке рисунок Магомедовой Айшат,
«Мой дедушка», г. Махачкала, Детская
художественная школа.

Формат 60x84 1/8. Бумага офсетная.
Уч.-изд. л. 3,4. Усл. печ. л. 3,26.
Физ. печ. л. 3,50.

Подписано в печать 09.12.2022 г.

Выход в свет 15.12.2022 г.

Тираж 200 экз. Заказ №1316.

Типография:

ООО «Издательство «Феникс-пресс».

Адрес типографии: 367018, РД
г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель: Государственное
бюджетное учреждение Республики Дагестан
«Редакция республиканских литературных
журналов «Соколёнок»
и «Литературный Дагестан».

Адрес редакции и издателя:
367000, РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, д.55.

Электронный адрес редакции:

litdag@mail.ru

Табасаранский язык.

Индекс: на год – ПС798-0,
на полугодие – ПМ993-0.

Цена свободная